

PM 2012: RVIII (Dnr 001-808/2012)

Ny bibliotekslag (Ds 2012:13) Remiss från Kulturdepartementet

Borgarrådsberedningen föreslår att kommunstyrelsen beslutar följande.
Som svar på remissen ”Ny bibliotekslag” (Ds 2012:13) hänvisas till vad som sägs i denna promemoria.

Föredragande borgarrådet Madeleine Sjöstedt anför följande.

Ärendet

Kulturdepartementet har remitterat departementspromemorian ”Ny bibliotekslag”. Förslaget syftar främst till att möta de omvärldsförändringar som skett sedan den nuvarande bibliotekslagens (1996:1596) tillkomst och behovet av att lagens tillämpning följs upp. Genom förslaget förstärks viktiga principer som att utlåning av litteratur ska vara avgiftsfri och att alla ska ha tillgång till biblioteksservice. Ett av de främsta motiven till att införa en ny lag i stället för att genomföra en omfattande revidering av den nu gällande är att öka lagens användarvänlighet.

Den nya lagen föreslås vara teknikneutral och särskilt ange att folkbiblioteken ska främja användningen av informationsteknik för kunskapsinhämtning och lärande. Ett kvalitetskrav föreslås genom en bestämmelse om att folkbibliotekens utbud och tjänster ska präglas av allsidighet och kvalitet. Särskilt prioriterade grupper, bland annat barn och ungdomar, lyfts fram i den nya lagen.

Ansvarsfördelningen mellan olika bibliotekshuvudmän fastställs tydligare. En förutsättning för förslagen är att folkbibliotekens verksamhet även fortsättningsvis ska vara ett kommunalt ansvar. Det innebär att bibliotekslagen inte ska föreskriva under vilka former kommuner ska erbjuda sin biblioteksservice och landsting ska bedriva sin biblioteksverksamhet. Den nya lagen föreslås träda i kraft den 1 juli 2013.

Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret och kulturnämnden. Kulturförvaltningen har inkommit med ett kontorsyttrande på grund av kort remisstid.

Stadsledningskontoret ställer sig positivt till förslaget till ny bibliotekslag. Kontoret anser att förslaget understryker viktiga principer för det allmänna biblioteksväsendet såsom avgiftsfrihet och allsidighet i utbud. Vidare anser kontoret att förslaget innebär en välkommen anpassning till ett förändrat medielandskap. Innan förslaget överlämnas till riksdagen framhåller dock kontoret att avtalsfrågorna kring e-böcker vidare ska belysas.

Kulturförvaltningen välkomnar de förändringar som den nya lagen innebär men önskar se att ett annat ord än litteratur används vilket förvaltningen i alltför hög utsträckning anser för tankarna till den traditionella tryckta boken. Förvaltningen anser även att den nya bibliotekslagen mer ingående ska beskriva vilka medier biblioteken ska tillhandahålla avgiftsfritt. Vidare anses att den föreslagna lagens föreskrifter om samverkan mellan högskolebibliotek, lånecentraler och andra statligt finansierade bibliotek och folkbiblioteken bör tydliggöras, särskilt med avseende på finansiering.

Mina synpunkter

I departementspromemorian lämnas förslag till en ny bibliotekslag. Den föreslagna bibliotekslagen tar framförallt avstamp i de omvärldsförändringar som redan har skett inom litteraturen med bakgrund av digitaliseringen. Att en sådan förändring av bibliotekslagen sker är välkommet då det är av stor vikt att det allmänna biblioteksväsendet är anpassat till ett nytt digitalt litteraturlandskap.

Det är positivt att den nya lagen föreslås vara teknikneutral tillika att möjligheten att avgiftsbelägga utlåning av litteratur i digitalt format utesluts, även om inga folkbibliotek idag – mig veterligen – har använt sig av den möjligheten. Även om den föreslagna lagen innebär att de allmänna biblioteken inte ska kunna ta ut avgifter för utlåning av litteratur i digitalt format kvarstår ändå andra problem i allmänhetens tillgänglighet av litteratur i digitalt format, exempelvis att e-böcker inte tillhandahålls vid vissa folkbibliotek och att biblioteken inte i önskvärd utsträckning har möjlighet att påverka vilken litteratur som digitalt ska finnas tillgänglig via de allmänna biblioteken. Innan förslaget till ny bibliotekslagstiftning presenteras för riksdagen bör departementet föra in ett resonemang angående avtalen kring e-böckerna som syftar till att säkra tillgången till e-böcker för låntagarna utan att en orimlig del av medieanslaget tas i anspråk eller att urvalet inskränks samtidigt som upphovsrättstagarnas intressen säkerställs. Staten bör ta på sig ett ansvar för att en lösning kring avtalsfrågorna med rättighetsinnehavarna kommer till stånd. Vidare finns redan nu en stor potential, som inte tas tillvara, att utöka digitaliseringen av tillgänglig litteratur. Detta skulle avsevärt öka tillgången till digital litteratur inom biblioteksväsendet.

En förändring i förhållande till den nuvarande bibliotekslagen är att ansvaret för skolbiblioteken flyttas från kommunerna till den huvudman som ansvarar för skolverksamheten. Detta är en viktig förändring som tydliggör skolhuvudmännens ansvar att i enlighet med den nya skollagen erbjuda sina elever tillgång till skolbibliotek.

I den föreslagna bibliotekslagen återfinns även skrivningar om att bibliotekens utbud och tjänster ska präglas av allsidighet och kvalitet. Liknande formuleringar finns för biblioteksväsendet i både Danmark och Norge. Att ett sådant krav införs i bibliotekslagen markerar de allmänna bibliotekens roll som institutioner för bildning och deras vikt för medborgaren som en aktiv part i ett demokratiskt samhälle.

I syfte att öka likvärdigheten i biblioteksservice samt höja kvaliteten på densamma föreslås att en statlig myndighet ska ha ansvar för samverkan inom det allmänna biblioteksväsendet. En sådan myndighet föreslås att tillsammans med kommunerna och landstingen utveckla de lokala biblioteksplanerna, hur de används och hur de följs upp. Då behov och förutsättningar ser olika ut från kommun till kommun ställer vi oss dock tveksamma till behovet av en myndighetssamordning av något som är kommunernas eget framtagna planer.

Jag föreslår att borgarrådsberedningen föreslår att kommunstyrelsen beslutar följande.

Som svar på remissen ”Ny bibliotekslag” (Ds 2012:13) hänvisas till vad som sägs i denna promemoria.

Stockholm den 30 augusti 2012

MADELEINE SJÖSTEDT

Bilaga

Ny bibliotekslag (Ds 2012:13), promemorians huvudsakliga innehåll samt författningsförslag

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Det antecknades till förteckningen att Miljöpartiet avstår från att delta i beslutet.

ÄRENDET

I promemorian lämnas förslag till en ny bibliotekslag. Förslaget syftar främst till att möta de omvärldsförändringar som skett sedan den nuvarande bibliotekslagens (1996:1596) tillkomst och behovet av att lagens tillämpning följs upp. Genom förslaget förstärks viktiga principer som att utlåning av litteratur ska vara avgiftsfri och att alla ska ha tillgång till biblioteksservice. Ett av de främsta motiven till att införa en ny lag i stället för att genomföra en omfattande revidering av den nu gällande är att öka lagens användarvänlighet.

Den nya lagen föreslås vara teknikneutral och särskilt ange att folkbiblioteken ska främja användningen av informationsteknik för kunskapsinhämtning och lärande. Ett kvalitetskrav föreslås genom en bestämmelse om att folkbibliotekens utbud och tjänster ska präglas av allsidighet och kvalitet. Särskilt prioriterade grupper, bland annat barn och ungdomar, lyfts fram i den nya lagen.

Ansvarsfördelningen mellan olika bibliotekshuvudmän fastställs tydligare. En förutsättning för förslagen är att folkbibliotekens verksamhet även fortsättningsvis ska vara ett kommunalt ansvar. Det innebär att bibliotekslagen inte ska föreskriva under vilka former kommuner ska erbjuda sin biblioteksservice och landsting ska bedriva sin biblioteksverksamhet. Den nya lagen föreslås träda i kraft den 1 juli 2013.

BEREDNING

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret och kulturnämnden. Kulturförvaltningen har inkommit med ett kontorsyttrande på grund av kort remisstid.

Stadsledningskontoret

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande daterat den 29 juni 2012 har i huvudsak följande lydelse.

Det nya förslaget till bibliotekslag är i grunden en anpassning till dagens mediemarknad, både ur produktions- och konsumtionshänsyn. Sätten att kommunicera har exempelvis sedan den nuvarande lagstiftningen antogs ändrats radikalt.

De anpassningar, eller skärpningar som föranstalts angående avgiftsfrihet, teknikneutralitet, kvalitetskrav tillsammans med syftet om exempelvis lärande, prioritering av grupper och tillgängligheter ligger väl inom den tidigare lagens hägn och tjänar mer som förtydliganden för verksamhetens syfte än som formföreskrifter. Några egentliga nya krav eller ansvarsförhållanden åläggs inte staden.

Därutöver menar stadsledningskontoret att den föreslagna bibliotekslagstiftningen är en anpassning till dagens medielandskap och mediekonsumtion som Stockholms stad i sin biblioteksverksamhet redan gjort. Exempelvis har e-media, funnits tillgängliga på Stockholms stadsbibliotek sedan 2001. Biblioteken har också arbetat med att bli bättre på att möta det mångkulturella Stockholm genom att litteratur på fler språk samt fler kulturer och språkområden lyfts in i verksamheten. Den föreslagna lagstiftningen är därmed väl i linje med stadens antagna *Kulturvision 2030* samt *Strategisk plan för bibliotek i Stockholms stad 2011 – 2015*.

Stadsledningskontoret bedömer därför att den föreslagna lagstiftningen inte påverkar stadens mål, budget eller organisation.

Ur ett övergripande perspektiv anser stadsledningskontoret att det är bra att även den nya

lagstiftningen har formen av en ramlag, att användarperspektivet framhålls och att litteratur och läsning lyfts fram.

Avslutningsvis konstaterar stadsledningskontoret att förslaget till ny bibliotekslagstiftning inte tar hänsyn till situationen med den allt mer populära e-boken. Formerna och avtalen som kringgärdar tillgängligheten till e-böcker via de allmänna biblioteken gynnar inte bibliotekslagstiftningens intentioner. I stället riskeras tillgängligheten att begränsas samtidigt som kommunernas budget för biblioteksverksamhet kraftigt kan komma att urholkas. Innan förslaget till ny bibliotekslagstiftning presenteras för riksdagen bör remittanten föra in ett resonemang angående avtalen kring e-böckerna som syftar till att säkra tillgången till e-böcker för låntagarna utan att en orimlig del av medieanlaget tas i anspråk samtidigt som upphovsrättstagarnas intressen säkerställs.

Stadsledningskontoret föreslår att kommunstyrelsen anser remissen besvarad med vad som anförs i tjänsteutlåtandet.

Kulturförvaltningen

Kulturförvaltningens kontorsyttrande daterat den 3 augusti 2012 har i huvudsak följande lydelse.

2§

Förvaltningen välkomnar paragraf 2 och dess fokus på bibliotekens syfte och ändamål, men anser dock att den i högre grad bör utgå från allmänhetens behov och spegla hur omvärlden påverkat användningen av bibliotek. Det är viktigt att ordvalet "litteratur" öppnas upp för en vid tolkning av begreppet alternativt att det görs ett annat ordval. "Litteratur" kan riskera att tolkas som enbart tryckt textbaserad media. En ny bibliotekslag bör beskriva bibliotekens syfte och ändamål utifrån nya informations- och kulturvanor med snabbt ökad användning av andra medier än traditionellt tryckta textbaserade. En bibliotekslag för framtiden bör tydligt synliggöra text, musik, rörlig bild och spel på en mängd mediebearare varav papper är och skall behandlas som en av flera.

Också användningen av ordet "upplysning" kan problematiseras då det riskerar att föra tankarna till envägskommunikation där biblioteken felaktigt ses som sändare. En omvärld där kunskapsutbyte allt mer sker genom kommunikation mellan jämställda parter har lett till att biblioteken i allt större utsträckning erbjuder möjlighet för alla att bidra och sprida personliga rekommendationer, boktips och andra kunskaper. Detta utifrån grundtanken att ny kunskap skapas då information delas.

Enligt förvaltningens mening bör bibliotekens syfte och ändamål ges en vidare beskrivning än vad lagförslaget föreslår. UNESCO:s folkbiblioteksmanifest kan fungera som inspirationskälla och resultera i en formulering i stil med: Biblioteken ska bidra till välinformerade människor som genom en fri och obegränsad tillgång till kunskap, tankar, kultur och information kan göra självständiga ställningstaganden och delta i utvecklingen av demokratin.

3 §

Mycket bra att förslaget i paragraf 3 tydliggör att även enskilda huvudmän har ansvar för skolbiblioteksverksamhet. Verksamhet utifrån, och uppföljning av, denna paragraf och skollagen är av avgörande betydelse för skolelevens tillgång till biblioteksservice.

5§

I paragraf 5 står att "folkbibliotek skall främja användning av informationsteknik för kunskapsinhämtning och lärande", här bör tydliggöras att informationsteknik skall användas i all form av biblioteksservice, även innefattandes den service som syftar till allmän kommunikation, kulturskapande och kulturupplevelser. Se resonemang kring paragraf 2. Vidare välkomnar förvaltningen att "kvalitet" lyfts som begrepp men uppfattar att begreppet är komplext och behöver utvecklas för att kunna användas.

6§

Folkbibliotekens verksamhet för barn och ungdomar är ofta omfattande och förvaltningen anser inte att detta speglas i hur paragraf 6 beskriver "stimulera till läsning". Genom att ska-

pa och stärka läsvanor, stimulera nyfikenhet och läslust samt genom att uppmuntra eget skapande, bidrar biblioteken till att stärka barns och ungas personlighetsutveckling. Dagens biblioteksverksamhet för barn och unga bör inte enbart, som lagförslaget främst antyder, vara ”åt” barn och ungdomar utan också ”med” och ”av” barn och ungdomar.

6,7 och 9§

Som framhållits i kommentaren kring paragraf 2 bör litteraturbegreppet vidgas eller bytas ut. Bibliotek bör utgå från barn och ungdomars (6§), respektive funktionsnedsattas (7§), behov av en mångfald medieformat snarare än att riskera en begränsande tolkning av begreppet litteratur. En risk förvaltningen ser trots att paragraf 9 föreslår att folkbiblioteken avgiftsfritt skall tillhandahålla litteratur oavsett publiceringsformat. Den danska bibliotekslagen gör en mer utförlig uppräknning av vilka medier folkbiblioteken fritt ska erbjuda. Förvaltningen föreslår att bestämmelsen om avgiftsfrihet utvidgas till att gälla samtliga medier biblioteken tillhandahåller, oavsett publiceringsform.

15§

Förvaltningen anser att lagförslaget inom paragraf 15 är otydligt och behöver utvecklas avseende ansvar och finansiering av bibliotekens kompletterande medieförsörjning och fjärrlån.